

ради з питань телебачення і радіомовлення від 08 лютого 2012 № 114. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2012 року за № 318/20631 //Офіційний вісник України від 12 березня 2012 р. – № 18.

¹⁴ Про радіочастотний ресурс України: Закон України від 01.06.2000р. № 1770-III, в ред. від 24.06.2004 //Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 48. – Ст. 526.

Резюме

Андрусів У. Б. Легалізація діяльності суб'єктів інформаційної діяльності: питання теорії і практики.

У цій роботі автором розглядається низка питань, пов'язаних із легалізацією діяльності суб'єктів інформаційної діяльності, зокрема досліджуються правові передумови реєстрації та ліцензування організацій мовлення та провайдерів програмної послуги. При цьому аналізуються положення чинного законодавства України, законодавче поле зарубіжних держав, а також матеріали судової практики. Наводяться конкретні рекомендації заповнення наявних законодавчих прогалів у досліджуваній сфері правовідносин.

Ключові слова: організація мовлення, провайдер програмної послуги, легалізація, реєстрація, ліцензування, правова охорона.

Резюме

Андрусив У. Б. Легализация деятельности субъектов информационной деятельности: вопросы теории и практики.

В этой работе автором рассматривается ряд вопросов, связанных с легализацией деятельности субъектов информационной деятельности, в частности исследуются правовые предпосылки регистрации и лицензирования организаций вещания и провайдеров программной услуги. При этом анализируются положения действующего законодательства Украины, законодательное поле зарубежных государств, а также материалы судебной практики. Даются конкретные рекомендации по заполнению существующих законодательных пробелов в исследуемой сфере правоотношений.

Ключевые слова: организация вещания, провайдер программной услуги, легализация, регистрация, лицензирование, правовая охрана.

Summary

Andrusiv U. Subjects' of informational activity practice legalization: theory and practice.

In this paper the author discusses a number of issues related to the legalization of subjects' of information activities activity, in particular, investigates the legal prerequisites for registration and licensing of broadcasters and program service providers. In this situation the current Ukrainian legislation, the legislative field of foreign countries has been analyzed, as well as materials of judicial practice. Specific recommendations filling the existing gaps in the legislative field of legal study has been provided.

Key words: broadcasting organization, provider of software services, certification, registration, licensing, legal protection.

Отримано 10.04.2014

УДК 347.77

М. В. КОВАЛЬОВА

Марина Вікторівна Ковальова, кандидат юридичних наук, старший викладач Ужгородського національного університету

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ВІНАХІДНИКІВ В УКРАЇНІ

Розглядаючи права винахідника, передусім слід встановити ключового учасника правовідносин і того, хто ж є винахідником насправді. Винахідником можна вважати того, хто подав ідеї, відображені потім у формулі. Може змінюватися і склад винахідників, але при цьому винахідниками мають право називатися ті, хто вніс ознаки у вирізняльну формулу винаходу, а не в налагодження виробництва на його основі. Деякі винаходи мають єдиного винахідника – того, хто вніс ідею та відобразив її у формулі. Як вказано у ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», винахідник – це людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід. Таким може бути будь-яка правоздатна особа. До основних суб'єктів належать особи, що беруть участь у створенні, перетворенні, передачі (поширенні), одержанні й споживанні знань. Такими особами є творці (виробники), власники і споживачі знань, за якими стоять їх знання, досвід, намагання покращити навколишній світ та терплячість і наполегливість у цьому. Творці – це насамперед фізичні особи, творчою працею яких отримано нові знання або систематизовано вже отримані.

Автором винаходу визнається фізична особа, творчою працею якої вони створені. Якщо в створенні об'єкта промислової власності брало участь кілька фізичних осіб, усі вони вважаються його співавторами. Автором секретного винаходу визнається фізична особа, яка своєю творчою працею створила цей винахід. Якщо у створенні секретного винаходу брали участь кілька фізичних осіб, усі вони є також його авторами.

У правовому регулюванні, пов'язаному з творчою діяльністю, важливе місце посідають цивільні права та цивільні обов'язки винахідника, передбачені ст.ст. 12–14 Цивільного кодексу України. Зміст цих прав та

їх гарантії залежать від суспільного устрою та нормативно-правового закріплення, що в кінцевому результаті й визначає соціальні завдання творчої діяльності та критерії оцінювання її результатів.

Аналізуючи зміст поняття суб'єктивного права, варто зупинитися на його різновидах. Суб'єктивні цивільні права поділяються на такі види: 1) залежно від зв'язку з суб'єктом та до змісту цивільних правовідносин – майнові й особисті немайнові права; 2) відповідно до правового зв'язку учасників цивільних правовідносин – абсолютні й відносні права; 3) залежно від функціональної спрямованості цивільно-правового регулювання – регулятивні й охоронні права. Це впливає на напрям, спосіб та засоби здійснення цих суб'єктивних прав.

Серцевиною належності прав промислової власності є їх здійснення, що являє актуальну проблему для сучасного суспільства, і від її детального вивчення багато в чому залежить процес побудови будь якого суб'єктивного права, у тому числі й суб'єктивне цивільне право, що має соціальну цінність лише тоді, коли його можна здійснити, тобто використати можливості, надані його власнику. У цивілістиці є загальнознаним розуміння суб'єктивного цивільного права як міри дозволеної поведінки, можливості діяти певним чином. У подальшому воно було уточнено таким елементом, як вид можливої поведінки та можливість користуватися певним соціальним благом – економічного, політичного та соціального характеру.

Здійснення права – це спосіб його буття, існування, дії, перетворення соціальних потреб на дійсність. Реалізація правових норм відбувається через поведінку суб'єктів відповідно до правових розпоряджень і є безпосереднім результатом правового регулювання. Загалом вирізняють два принципові способи реалізації прав – фактичні та юридичні. Фактичні полягають у реалізації таких дій, які викликають їх майнові й немайнові наслідки, що стосуються прав та інтересів окремих осіб, але наслідки не мають юридичного характеру. Під юридичними способами розуміють дії (систему дій) юридичного характеру. Юридичні способи характерні для здійснення суб'єктивних прав у цивільних правовідносинах¹.

Однак як саме суб'єктивне право за своїм змістом, так і волевиявлення, що гарантується законом з метою реального здійснення права певними особами, не можуть бути безмежними. Усяке суб'єктивне право, будучи мірою можливою поведінкою особи, має визначені межі здійснення. Межі здійснення права містяться саме в конкретних правових нормах, що визначають права та обов'язки. Такі обмеження властиві і при здійсненні прав на винаходи: строкові, за суб'єктами, за способом та територією патентування (спочатку в Україні, а потім за кордоном), використання тощо.

Права на винаходи (майнові та немайнові) виникають у зв'язку зі створенням та використанням таких об'єктів. При цьому використання майнових прав, як і їх здійснення, реалізується здебільшого на підставі договорів, передбачених ст. 1107 ЦК України, зокрема договору про передачу права власності, ліцензійного договору, договору винахідника з роботодавцем та ін. Вони є підставою та формою цих правовідносин і становлять їх серцевину при здійсненні майнових прав.

Винахідникам належать особисті немайнові права на створені ними винаходи. Унаслідок того, що вони не мають економічного змісту, їх здійснення не піддається вартісній оцінці, тісно пов'язане з творцем і переважно реалізується самими винахідниками. Значно більше можливостей при здійсненні майнових прав, які можуть належати й іншим особам та державі. На цьому варто зупинитися детально хоча б для того, щоб розкрити суть майнових прав, які розглядаються.

Право творця на досягнутий результат інтелектуальної, творчої діяльності у своїй абсолютності подібне до права власності, яке виникає на матеріальну річ. Проте відповідно до ст. 419 ЦК України право інтелектуальної власності та право власності не залежать один від одного, а перехід права на об'єкт права промислової власності не означає переходу права на річ і навпаки. Власне, це забезпечує товаризацію окремих об'єктів цього права, коли вони безпосередньо стають товаром, наприклад, речовини як винаходи.

Існують різні класифікації немайнових прав. Насамперед виділяють особисті немайнові права, пов'язані і не пов'язані з майновими. Правда, вказується, що наразі такий підхід втратив практичне значення і в умовах ринкової економіки та нової сутності інтелектуальної власності є необґрунтованим².

Проте не виникає сумнівів, що особисті немайнові права можуть бути передумовою виникнення майнових прав, особливо у сфері авторського права та виконавського права. Такі майнові права вторинні, вони можуть не виникати чи виникнути. До особистих немайнових прав, не пов'язаних з майновими, належить право на ім'я, зовнішній вигляд, честь і достоїнство та ін. Деякі автори взагалі заперечують наявність суб'єктивних прав на об'єкти, невіддільних від особистості, і вважають, що доречніше говорити не про особисті права, а про особисті блага.

Залежно від структури зв'язку учасників особисті немайнові права можна поділити на абсолютні та відносні. Абсолютними є такі права, за якими їх власник протистоїть невизначеному колу осіб. Їхній основний обов'язок полягає в тому, щоб не перешкоджати уповноваженій особі (власнику суб'єктивного права) здійснювати своє суб'єктивне право. Відносними є такі, за якими носію такого права протистоїть визначений учасник (учасники) правовідносин, який має обов'язки.

Особистим немайновим правом винахідника є право авторства, яке передбачає можливість винахідника вимагати визнання його творцем об'єкта промислової власності. Право авторства є винятковим – воно може належати лише винахіднику. Воно тісно пов'язане з особою винахідника, а тому є невідчужуваним та охороняється безстроково³.

До особистих немайнових прав належить також право на ім'я, тобто право винахідника на присвоєння свого імені створеному ним винаходу. Зокрема, у п. 5 ст. 8 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» передбачено, що винахіднику належить право авторства, яке є невід'ємним особистим пра-

вом і охороняється безстроково. Ім'я справжнього автора обов'язково зазначається в заявці на видачу патенту, незалежно від того, хто є заявником, а також у самому патенті.

Традиційно до особистих прав, пов'язаних з майновими, належать ті, що виникають у зв'язку з інтелектуальною творчістю. Такі відносини виникають у результаті створення і використання творів науки, літератури, мистецтва, відкриттів та винаходів. У своїй основі відносини авторства – це особисті відносини. Їхній зв'язок з майновими виражається переважно в тому, що твір інтелектуальної творчості повинен бути об'єктивним, тобто мати конкретно виражену матеріальну форму у вигляді рукопису, книги, картини, скульптури, формули винаходу та ін., що дає змогу сприймати, відтворювати, використовувати створений здобуток (винахід)⁴.

Майнові права на винахід передбачені у ст. 464 ЦК України як права: на використання винаходу; виключне право дозволяти використання винаходу; виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, у тому числі забороняти таке використання; інші майнові права, які встановлені законом. За своєю суттю ці права визначаються як права щодо використання майна (у тому числі й чужого), що мають на меті присвоєння уповноваженими особами результатів її використання. Відомі такі особливості майнового права використання:

- 1) таке використання може бути платним чи безоплатним, що залежить тільки від волевиявлення володільця;
- 2) права цієї групи мають тривалий термін існування (визначений законом, встановлений договором);
- 3) результати використання чи отримані в результаті здійснення права користування є власністю користувача.

Власнику патенту України на винахід належать: право власності на патент; виключне право на використання винаходу; право забороняти іншим особам використовувати винахід без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається законодавством порушенням прав власника патенту; право опублікувати в офіційному бюлетені патентного відомства України «Промислова власність» заяву про надання будь-якій особі дозволу на використання винаходу (право видачі «відкритої ліцензії») та право на відкликання цієї заяви; право порушувати судові справи проти несанкціонованого використання винаходу та вимагати від порушника відшкодування заподіяних збитків. Права, що випливають з патенту на винахід, діють від дати публікації в офіційному бюлетені відомостей про видачу патенту. Виключне право охороняється за патентом України тільки на її території. Право власника патенту називається виключним тому, що власник є єдиною особою, якій законодавством дозволено використовувати винахід, доки інші особи не отримають на це дозвіл від власника. Ці права можуть передаватися у повному обсязі або частково. Патент може бути відчуженим у будь-який спосіб: продажем, даруванням, обміном тощо.

Правовою формою передачі права власності на патент є договір про його передачу, який означає передачу власником прав, що випливають з патенту, будь-якій фізичній або юридичній особі, яка стає власником патенту. Однак при передачі права власності на патент не можна залишити за собою будь-які права на використання винаходу, встановити будь-які часові або територіальні обмеження цих прав, як це можливо при передачі майнових прав за ліцензійним договором. Так, власник патенту може залучити інвестиції для організації виробництва із застосуванням запатентованого винаходу.

Винахідник як власник патенту чи просто власник патенту поряд із своїми правами має юридичні обов'язки. Насамперед він повинен сплачувати збори й державне мито за дії, пов'язані і підтриманням патенту у силі (ст. 29 Закону) та з охороною прав на винаходи. Сплата мита та зборів може здійснюватися як самими заявниками і патентоволодільцями, так і будь-якими іншими фізичними чи юридичними особами, зокрема патентними повіреними, ліцензіатами⁵.

Власник патенту зобов'язаний добросовісно використовувати запатентований винахід. Він не повинен зловживати патентними правами: винахід має бути реально введений в цивільний оборот; встановлення високої ціни на продукцію та ін. Однак ст. 30 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» передбачено: якщо винахід не використовується або недостатньо використовується в Україні протягом трьох років, починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту або від дати, коли використання було припинено, він зобов'язаний надати дозвіл (ліцензію) на використання винаходу будь-якій особі, яка має бажання та виявила готовність використовувати винахід. У разі відмови власника патенту від укладання ліцензійного договору ця особа має право звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання винаходу.

Залежно від обсягу прав, що передається, за чинним ЦК України розрізняють: виключну, одиничну і невиключну ліцензії. У будь-якому разі за ліцензійним договором передбачено виплату певної грошової винагороди ліцензіару.

Сьогодні договори у сфері інтелектуальної діяльності й інтелектуальної власності законодавством України про інтелектуальну власність врегульовані строкато: попри загальне визначення у ЦК України вони передбачені й у інших спеціальних законах і, до того ж, в інших редакціях. Виникає проблема їх уніфікації, зокрема на основі типових договорів. Непоодинокі суперечки через прогалини в укладеному договорі, нечіткість його визначень, неконкретність об'єкта тощо. Тому доцільно розробити власні, типові договори у сфері інтелектуальної діяльності.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зауважити, що будь-який винахід – це результат творчої діяльності, який є товаром лише тоді, коли має споживчу вартість. Це полягає у можливості самому їх використовувати з урахуванням принципів підприємництва або передати таке право на підставі договорів іншим особам. У комплексі це слугує посиленню правової охорони і стимулюванню винахідництва, збільшує прибуток та забезпечує охорону винаходу від конкурентів на довгі роки.

¹ Цивільне право України: Академічний курс : підручник : у 2 т. Т 1 / [за заг. ред. Я. М. Шевченко]. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 520 с.

² Цивільне право України : у 6 т. Т 1 / [Шишка Р. Б. (кер. авт. кол.), Зайцев О. Л., Мічурін Є. О. та ін.] ; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора. – [2-е вид., виправ. та доп.]. – Х. : Еспада, 2008. – Т. 1. – 2008. – 680 с.

³ Підпригоро О. А. Право інтелектуальної власності України : навч. посібник / О. А. Підпригоро, О. О. Підпригоро. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 336 с.

⁴ Малєин Н. С. Гражданский закон и права личности в СССР / Малєин Н. С. – М. : Юрид. лит., 1981. – 216 с.

⁵ Охорона інтелектуальної власності в Україні / [Довгий С. О., Жаров В. О., Зайчук В. О. та ін.]. – К. : Форум, 2002. – 319 с.

Резюме

Ковальова М. В. Деякі особливості прав та обов'язків винахідників в Україні.

У правовому регулюванні, пов'язаному з творчою діяльністю, важливе місце посідають цивільні права та цивільні обов'язки винахідника, передбачені ст.ст. 12–14 Цивільного кодексу України.

Права на винаходи (майнові та немайнові) виникають у зв'язку зі створенням та використанням таких об'єктів. При цьому використання майнових прав, як і їх здійснення, реалізується здебільшого на підставі договорів, які передбачені ст. 1107 ЦК України, зокрема договору про передачу права власності, ліцензійного договору, договору винахідника з роботодавцем та ін. Вони є підставою та формою цих правовідносин і становлять їх серцевину при здійсненні майнових прав.

Ключові слова: цивільні права, цивільні обов'язки, винахідник, правовий захист, винахід.

Резюме

Ковалева М. В. Некоторые особенности прав и обязанностей изобретателей в Украине.

В правовом регулировании, связанном с творческой деятельностью, важное место занимают гражданские права и гражданские обязанности изобретателя, предусмотренные ст.ст. 12–14 Гражданского кодекса Украины. Права на изобретения (имущественные и неимущественные) возникают в связи с созданием и использованием таких объектов. При этом использование имущественных прав, как и их осуществление, реализуется в основном на основании договоров, предусмотренных ст. 1107 ГК Украины, в частности договора о передаче права собственности, лицензионного договора, договора изобретателя с работодателем и др. Они являются основанием и формой этих правоотношений и составляют их сердцевину при осуществлении имущественных прав.

Ключевые слова: гражданские права, гражданские обязанности, изобретатель, правовая защита, изобретение.

Summary

Kovalova M. Several points of rights and responsibilities of inventors in Ukraine.

An important place in the legal regulations related to creative activity, is occupied by the civil rights and civic responsibilities of inventor mentioned in Articles 12–14 of the Civil Code of Ukraine.

Inventions rights (property and other) arising from creation and use of such objects. The use of property rights, as well as their implementation is realized mainly on the basis of agreements under Art. 1107 Civil Code of Ukraine, in particular the agreement on the transfer of property rights, licensing agreement, the agreement with the employer of the inventor, etc.). They are the grounds of these legal relations.

Key words: civil rights, civil responsibilities, inventor, legal protection, invention.

Отримано 28.03.2014

УДК 347.77

М. М. ЯШАРОВА

Марія Миколаївна Яшарова, кандидат юридичних наук, завідувач підготовчого відділення Київського університету права НАН України

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ В ІСТОРІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН

Як вказує О. А. Городов, термін «промислова власність», що широко використовується у науковому обігу, запозичений з французького законодавства XIX ст., яке розглядало право на винахід, так само як і право на товарний знак як особливий вид власності¹. Назву вказаного терміна дала теорія промислової власності, яка народилася у Франції у 1791 р. як засіб боротьби за реалізацію облігаторного принципу видачі патентів. У її основу покладено концепцію, згідно з якою все те, що є продуктом праці, є власність особи творця. Винахід отримує існування тільки завдяки діяльності його творця і тому він як власник має право чинити зі своїм дітищем так, як йому завгодно. При цьому технічне рішення є продуктом праці більшою мірою, ніж предмети речові, бо вони чистіші, ясніше реалізують творчу силу людини, незалежно від умов матеріального світу².

© М. М. Яшарова, 2014